

1. Aujeszky—Berényi—Béll: Mezőgazdasági Meteorológia. Bp. 1951. — 2. Száva—Kovács: A talajmenti légréteg éghajlata. Bp. 1948. — 3. Botvay Károly: Az általános meteorológia, időjárás és éghajlattan alapjai. Sopron, 1953. (egyetemi jegyzet) — 4. Botvay Károly: Az erdészeti meteorológia időszzerű kérdései hazánkban. Időjárás, 1957. 2. sz. — 5. Ijjász Ervin: Adatok a magyar erdészeti meteorológia viszonyaihoz. E. K. 1933. 1—2. sz. — Ijjász Ervin: A talajok felfagyásának meteorológiai tényezői. E. K. 1933. 3. sz. — 7. Fekete Lajos: A kitettség hatása az erdészeti jelentőségű fa- és cserjefajok tenyésztésére a Magyar Állam területén. E. K. 1912. — 8. Geiger R.: Das Klima der bodennahen Luftschicht. Braunschweig, 1952. — 9. Belházi Jenő: Az erdő befolyása a levegő átlagos hőfokára és a levegő hőfokának hatásaira. E. L. 1886. — 10. Rutkovszkij: Az erdő éghajlati szerepe. Bp. 1950. — 11. Bodrov: Az éghajlat megváltoztatásának lehetősége erdőtelepítés útján. E. L. 1950. 3. sz. — 12. Babos Imre: Magyarország táji erdőművelésének alapjai. Bp. 1954. — 13. Szántó István: Erdőgazdaságunk éghajlati adottságai. E. K. 1949. — 14. Papp László: Erdőgazdasági meteorológia. Bp. 1953. — 15. Papp László: Adatok a futóhomok mikroklímájához. Erdészeti Tud. Int. 1951. évkönyv. — 16. Papp László: Az 1952—53. gazdasági év csapadékviszonyainak erdőgazdasági értékelése. Erdészeti Kutatások 1954. 3. sz. — 17. Papp László—Bánky Gyula: A Tokajhegy mikroklímája különös tekintettel a fásításra. Erdészeti Kutatások 1956. 4. sz. — 18. Papp László: Szemelvények az erdészeti mikroklíma kutatás köréből, különös tekintettel a kopár oldalakra. Időjárás, 1957. 2. sz.

A vadon előforduló sajmeggy hasznossága, eredményes nevelése és felkarolásának gazdasági jelentősége

LENGYEL SÁNDOR erdőmérnök

Az Állattenyésztési Kutató Intézet Herceghalmi Kísérleti Gazdaságának egyes erdőrészeiben sűrű csoportokban vadon nőtt sajmeggy (*Prunus Mahaleb*) települések találhatók. Árnyékban főleg bokor alakúak, de nap-sütéses helyen harmadrendű fák is lehetnek. Ezek az erdőrészek 1945 előtt még vadtenyésztési celokat szolgáló remízek voltak, amelyekbe a fácán tenyésztése érdekében rendszertelenül sajmeggyet is telepítettek. A sajmeggy azután részben a szél, részben a madarak által széthordott magvak útján lassan elszaporodott.

A sajmeggy egyébként vadon hazánk erdeiben főleg a Dunántúlon, a Budapest és Esztergom környékén elterülő erdőkben, de az ország számos vidékén is, talán a termőhely kivételes adottsága folytán nagyobb kiterjedésű településekben található. De a régi időkben magvetéssel és csemeteültetéssel is létesítettek mesterséges sajmeggyes telepeket, amelyek főleg sétatot- és pálcatermést szolgáltatottak. Az Esztergomi Fatömegcikk Ipari Vállalatnak két mesterségesen létesített sajmeggy telepe jelenleg is üzemben van. Hallomásom szerint — több állami erdőgazdaság is telepített sajmeggyest.

Mindannyian tudjuk, hogy a sajmeggy illatos gyümölcse, fája és a róla nyerhető pálcák, botok keresett cikkek. A sajmeggy gyümölcséből ugyanis kiváló minőségű likőrök (Cherry Brandy, Meggylelke) készíthetők, kellemes illatú pálcáiból cigaretta-, szivarszipkák, pipaszárak és sétatotok, illatos fájából pedig dohány, cigaretta, szivar és kártyadobozok, kazetták, különféle iparművészeti disztárgyak stb. gyárthatók. Ezek közkedvelt, keresett és magas áron értékesíthető, devizaszerzésre is alkalmas export-cikkek.

A sajmeggy kedvező értékesítési lehetőségére úgy terelődött kísérleti gazdaságunk figyelme, hogy az Esztergomi Fatömegcikk Ipari Vállalat erdeinkben gyári feldolgozásra alkalmas sajmeggy pálca- és botanyagot

keresett. Valahogyan tudomásukra jutott, hogy 1954 telén sajmeggyes erdőrészeinkben tisztítást hajtottunk végre. Dolgozóink a vállalattal kötött egyességünk alapján 1954-ben 28 000 fm feldolgozásra alkalmas pácát és 700 db sétatobtnak alkalmas anyagot termeltek ki. Ugyanez év nyarán sajmeggy gyümölcsünk egy részét az Unicum Likörgyár vette meg. Az elmúlt 1956-os évben már 24 q sajmeggy gyümölcsöt vett át ez a likörgyár. Így jutott — mondhatni véletlenül — gazdaságunk az eddig úgyszólván értékesíthetetlen sajmeggy pácá- és botanyagért, valamint gyümölcstermésért nem számított bevételhez. Mert ha a vállalat dolgozói nem keresik erdeinkben a sajmeggy sarjakat, aligha kerültünk volna összeköttetésbe a vállalattal és az Unicum Likörgyárral.

Az Országos Erdészeti Főigazgatóság Herceghalmán járt szakértőjének értesülése szerint az exportcélokra és devizaszerzésre is felhasználható sajmeggy pácákat a feldolgozó gyárak korlátlan mennyiségben fel tudják venni. Tehát mindazok az erdőgazdaságok, amelyek területén vadon jelentékeny sajmeggyelőfordulás található, *mellékhaszonvételből — kedvező konjunktúra esetén — állandó, évről évre ismétlődő bevétellel számolhatnak*. Ezt különösen akkor érhetik el, ha a Herceghalmi Kísérleti Gazdaság sajmeggyes erdőrészeiben éveken át folytatott kísérletezéseim közben szerzett tapasztalatok alapján sajmeggyeseiket az alant ismertetett eljárással folytatólagos gyümölcs- és pácatermelésre alakítját át.

Az állami erdőgazdaságok közül ilyen szempontból különösen a Budapesti és Pilisi Erdőgazdaság érdekeltek, mert nagy sajmeggyes területekkel rendelkeznek. Az említett erdőgazdaságok részére sajmeggyes területeiknek megfelelő átalakítására külön-külön javaslatot készítettem és egyben az érdekelt előadóikat meghívtam a herceghalmi kísérleti területek megtekintésére.

Mielőtt a vadon előforduló sajmeggyes átalakításának módját részleteesebben ismertetném, a termelés jobb megvilágítása érdekében meg kell említenem, hogy a sajmeggyet egészen rendkívüli sarjadzóképesége teszi pácá- és bottermelésre különösen alkalmassá. Nemcsak a dúsan előtörő tőhajtások szolgáltatnak pácákat és botokat, hanem a letört vagy lemetasztott ágak csonkjairól és a megsebzett törzsrészekből is fakadnak hajtások, amelyek szipkák készítésére alkalmas anyagot adnak. A sarjak és hajtások éltető eleme a napfény, de árnyékban is — bár természetesen lassabban — jól fejlődnek. A sajmeggy nagy sarjadzó képességéről az Erdei Termék Vállalatnak Herceghalomra kiküldött szakértői is meggyőződtek, azt egészen szokatlannak, rendkívülinek találták.

A vadon előforduló sajmeggyesek a következőképpen alakíthatók át folytatólagos pácá- és gyümölcstermelésre. Az átalakításra kijelölt erdőrészekben a sajmeggyfákat és bokrokat télen a nedvkeringés szünetelése idejében, fűrészszel, 10 cm magas tuskó visszahagyásával töre vágatjuk, a sajmeggyek között található és árnyékukkal azok fejlődését akadályozó, egyébként is tisztítási anyagot képező fákat, cserjéket és bokrokat pedig tövestől kiirtatjuk. Az esetleg előforduló hasznos erdei fákat olyan mértékben gyéritjük ki, hogy a sajmeggy-tövek az erőteljes sarjadzáshoz szükséges napfényhez jussanak.

Hogy a sajmeggypácák évenként folytatólagos termelését biztosíthassuk — figyelemmel arra, hogy a tövekről tavasszal dúsan előtörő sarjak már 3 éves korukban is szolgáltatnak szipka-, pipaszár- és botgyártásra alkalmas 9—33 mm vastag pácanyagot — a termelésre kijelölendő

erdőrészekből három éven át, évenként az egész terület 1/3 részét kell az előzőkben ismertetett módon előkészíteni.

A beért, illetőleg a kellő vastagságot már elért sajmelegypálcák a *harmadik évtől kezdődően a téli időszakban a terület első harmadrészen már kitermelhetők*. A következő esztendőben, amikor a második harmadrész kitermelése kerül sorra, az első harmadrészből ugyancsak kitermelhetők lesznek az előző évben még be nem ért, de az év folyamán a kellő vastagságot elért pálcák is. A harmadik harmadrész kitermelésekor pedig az első és második harmadrészben időközben beért pálcák is kitermelhetők. E folytatólagos kitermeléseket követően a tőkéről lemetszett pálcák tövé-ről évről évre új, erőteljes hajtások fejlődnek, amelyek három év alatti kifejlődésükkel és beérésükkel már az egész átalakított terület hozamát *folyamatosan* biztosítják. A sajmeggyesek termőképessége a szükséghez képest kapálással és műtrágyázással fokozható.

Hogy a sajmeggyesek gyümölcsstermelése is állandósuljon, a sajmelegypálcák kitermelésekor minden arra alkalmas, tuskón fakadt legerősebb sarjhajtást fává nevelünk. Ez úgy történik, hogy a kellő magasságot elért sarj vezérhajtását kimetszük. Ennek következtében az oldalhajtások elterebélyesednek és a lehajló ágakról a gyümölcs könnyűszerrel leszedhető vagy ponyvára lerázható. A tuskókról fakadó többi sarj pedig tovább szolgáltatja a pálcatermelést. A tuskókról fakadt sarjakat a magvetéssel vagy csemeteültetéssel létesített sajmeggyesektől eltérően, nem kell külön költséges kezelésben részesíteni. Ezek enélkül is, úgyszólván költségmentesen, exportra alkalmas minőségű pálcaanyagot szolgáltatnak.

Amennyiben különleges pálcákat és botokat kívánánk termelni, a sarjakon tavasszal és későbbben fejlődő zsenge oldalhajtásokat 3—5 cm hosszúság elérésekor tőből ki kell csavartatni és a leveleket összel éles késsel tőből lemetszteni, hogy a sarjhajtásokon hegek ne képződhessenek. Ennél a kezelésnél azonban ajánlatos a területet szükség szerint többször kapáltatni és trágyáztatni is. A kezeléssel járó költségek — tekintve, hogy ezek a könnyű munkálatok jórészt gyerekekkel is elvégezhetők — holdanként mintegy 2—3000 Ft-ra rughatnak. Tájékozásul megemlítem, hogy amíg a tuskókról nevelt sarjakról már a harmadik esztendőben tövenként 5—10 db, sőt jóval több pálcát is várhatunk, addig a magültetéssel vagy csemeteültetéssel létesített mesterséges sajmeggyes telepek csak a 8—10-ik évben hoznak tövenként egy-egy, esetleg két db botot és néhány, szipka- vagy pipaszár készítésére alkalmas pálcát.

Ezek után aligha szorul bizonyításra, hogy *ennyivel előnyösebb a már meglévő, vadon előforduló sajmeggyes települések fent ismertetett átalakítása, mint költséges beruházással, új területek feláldozásával mesterséges telepek létesítése*, amelyek csak hosszú évek múltán hozhatnak rendszeres termést. Mesterséges sajmeggyetelek, illetve sajmeggyes sarjerdők létesítésének és kezelésének módját egyébként Roth Gyula professzor *Erdőműveléstana* tárgyalja.

Az átalakításkor kitermelésre kerülő sajmeggyefák törzs- és ágrészei szolgáltatják a díszanyag készítésére alkalmas illatos asztalosárut. Az átalakított sajmeggyesek évi pálcatermelése és gyümölcs hozama az 1956. évvel azonos átvételi és felhasználási feltételek mellett a harmadik évtől kezdődően a következőképpen értékelhető: a főhozamot mindenkor a pálcák fogják adni, amelyeket a feldolgozó gyárak korlátlan mennyiségben

vesznek fel. Az átalakított sajmeggyesek kh-járól mérsékelt számítással évenként mintegy 8—10 000 fm szipka-, pipaszár- és botgyártásra alkalmas anyag termelhető. A sajmeggypálcák jelenleg érvényes árai, amelyeket a feldolgozó gyárak ab vagon fizetnek, a következők:

I. o. botanyag fm-ként	(kb. 24—33 mm) vast. 5,10 Ft,
pipaszáranyag fm-ként	(kb. 10—20 mm) vast. 3,10 Ft,
szipkaanyag fm-ként	(kb. 9—18 mm) vast. 2,50 Ft.

Az Országos Tervhivatal 1956. július hó 1-től érvényes Erdőgazdasági, fűrész- és lemezipari termékek árjegyzékében a közölt árak szerepelnek. Ha az 1,— Ft-ot kitevő fm-kénti kitermelési költség levonásával 2,50 Ft átlagárral kalkulálunk, akkor a sajmeggypálca termelés ha-onkénti hozama minimálisan 35—43 000 Ft-ot jelent.

Az átalakítás idejében kitermelésre kerülő sajmeggyfatörzsek ha-onkénti fatömege aszerint változhat, hogy a gyümölcstermelés folyamatos évi hozamát legalább részben biztosítani kívánjuk-e vagy sem? Ha ezt nem kívánjuk, akkor az első három évben évről évre a terület egyharmadán a sajmeggyfákat és bokrokat teljesen töre vágjuk. Ha gyümölcstermesre is szükségünk van, fokozatosan évről évre elsősorban a beteges, elvéhédh, alaktalan, egyáltalán nem, vagy gyengén termő, sűrűn és rossz helyen álló fákat vágjuk ki oly mértékben, hogy a pálca- és bottermés is biztosítva legyen. A ha-onként kitermelhető, főleg vastag árorongfa törzsek mennyisége több köbméterre is rugható. A sajmeggyfa ára, tekintve hogy a fakereskedelem jelenleg még nem foglalkozik vele, ismeretlen. De mint díszműáru készítésre alkalmas, ritka és kellemes illatú faanyag köbméterjét legalább is 1000—1500 Ft-tal vehetjük számításba.

A sajmeggy gyümölcs kg-kénti tiszta tőára az elmúlt 1956. évben 15—18 Ft között mozgott. Ha az 1 ha-ról összegyűjthető gyümölcsöt mérsékeltén csak 1,7 q-ra becsüljük, a gyümölcstermést ha-ként 2500—3000 Ft-tal vehetjük számításba.

A pálca-, fa- és gyümölcstermés együttes haszna tehát ha-onként a harmadik évtől kezdődően — ha a kereslet nem változik — évenként legalábbis 37—46 000 Ft-ra becsülhető.

Az érdekelt állami és más erdőgazdaságok a rendelkezésükre álló állományok kiterjedése szerint a közölt adatok alapján könnyűszerrel kiszámíthatják a sajmeggyeseikből várható bevételeiket. A nagy, közel 180 ha sajmeggyes területtel rendelkező Budapesti Áll. Erdőgazdaság megfontolás tárgyává tehetné, hogy nem lenne-e célszerű a szipkák, botok, díszanyagok és likóraroma gyártására egy kisebb telep felállítása, amikor is az erdőgazdaság a saját és az érdekelt többi — Pilisi, Vértesi, Észak-borsodi és Délmátrai — állami erdőgazdaságok sajmeggyeseiből termelt árucikkeknek export útján való értékesítésével devizaszerzés mellett még nagyobb haszonkulcsot érhetne el.

Végül megemlítem, hogy az erdőgazdaságok jövedelmezőségüket a sajmeggy magvaknak és a csemetekertekben nevelt sajmeggy csemetéknek és bokroknak a nemes meggy vadalanyságként és a parkokban keresett díszcserjeként való értékesítésével is fokozhatnák.

Befejezésül a Herceghalmi Kísérleti Gazdaság vezetőjének hozzájárulásával közlöm, hogy mindazokat, akik a pálca-, és gyümölcstermést is hozott sajmeggyes kísérleti területeket tapasztalatátadás céljából megtekinteni kívánják, előzetes értesítés után, szívesen látom.

Leonyid Maximovics Leonov, a nagy szovjet író „Orosz erdő” című regényéért Lenin-díjat kapott. Az „Orosz erdő” az utóbbi idők szovjet irodalmának legjelentősebbje. A természeti kincsek ésszerű kihasználásának fontos és időszerű kérdésével foglalkozik, rámutat a szovjet tudomány további fejlődési útjára, s felhívja a figyelmet az igaz és áltudós típusára, az igazi és álhazafiságra. Az értékes díj a szerző elmélyedt kutatásait és művészi alkotását illeti megérdemelt elismerésben.

Erdőgazdaságok és fűrészüzemek együttműködése

K Ó S A P Á L

az Északmagyarországi Fűrészek igazgatója

A népgazdaságnak fűrészelt áruval, talpfával, dongával, parkettaléccel és egyéb fűrészipari termékkel való folyamatos ellátása nemcsak a fűrészüzemek tervszerű munkájától függ, hanem igen nagymértékben az erdőgazdaságok szállításaitól is. Az erdőgazdaságok termelése, szállítása viszont időszakos jellegű, amit jelentősen befolyásol az időjárás is, de ezenkívül igen nagymértékben függ az erdők feltártságától, a szállító eszközök és különféle szállító berendezések mennyiségétől, kapacitásától és minőségi állapotától.

Az erdőgazdaságok az utóbbi években kifejlesztették fogatgazdaságaikat, az Erdészeti Szállító Vállalat kirendeltségeket létesített és így nagymértékben megnövekedett az erdőgazdaságok szállítási kapacitása. Ha azonban figyelembe vesszük a népgazdaságnak a fűrésziparral szemben támasztott igényeit, nem elégedhetünk meg az erdőgazdasági szállító berendezések mennyiségi növelésével, hanem ezen túlmenően a szállítások minden területére kiterjedő kölcsönös együttműködést kell kiépíteni a fűrészipari vállalatok és az erdőgazdaságok között. Az együttműködésnek ki kell terjednie a szállítások sorrendjére, ütemezésére, az egyes választékok minőségére és méretére.

E szempontok figyelembevételével úgy tűnik, hogy egyszerű kooperációs megállapodással a kérdés megoldható és az együttműködés biztosítva van. Ha azonban az együttműködést pusztán írásbeli kooperációs megállapodás kérdéseként fogjuk fel, akkor nyugodtan állíthatjuk, hogy az együttműködés nem hozza meg a kívánt eredményt.

Az egyes erdőgazdaságoknál felmerülő, előre nem látott akadályok vagy jobb szállítási lehetőségek, a fűrészüzemek termelési kapacitásának felfutása vagy fogadó-képességük csökkenése, s esetleg megjavulása mind olyan tényezők, amelyek szükségessé teszik, hogy az együttműködés ne csak papíron történjék, hanem állandó személyes kapcsolat révén eleven valóság legyen. Hogyan oldható ez meg?